

De Arbeidsmarktpositie van Etnische Minderheden in Nederland: De Relatie tussen  
Menselijk Kapitaal en Sociaal Kapitaal

Maarten Slok (3851478)

LAS – ASW Jeugdstudies

Bachelorproject ASW 201300034 2013-2014

Eindrapportage

Scriptiebegeleidster: dr. Borja Martinovic

Aantal woorden (excl. titelpagina, literatuurlijst en bijlagen): 8,432

## De Arbeidsmarktpositie van Etnische Minderheden in Nederland: De Relatie tussen Menselijk Kapitaal en Sociaal Kapitaal

Al decennia lang wordt er in Nederland aandacht besteed aan de integratie van migrantengroepen. De afgelopen vijftien jaar lag de focus op de sociaal-culturele kant van integratie. Omdat er echter duidelijke signalen zijn dat de huidige economisch ongunstige situatie negatieve gevolgen heeft voor de arbeidsmarktpositie van migrantengroepen, is de arbeids- en inkomenspositie van migranten, net als in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw, sinds de economische crisis weer hoger op de agenda komen te staan. De arbeids- en inkomenspositie van migrantengroepen is dan ook het centrale thema in het meest recente Jaarrapport integratie van het Centraal Bureau voor de Statistiek (2014). Uit het rapport blijkt dat, hoewel er nu hernieuwde aandacht voor is, de arbeidsmarktpositie van migrantengroepen altijd al een interessant vraagstuk is geweest.

Alvorens de situatie te illustreren aan de hand van cijfers uit het Jaarrapport, moet er kort worden stilgestaan bij de betekenis van een aantal termen. Als het gaat om participatie op de arbeidsmarkt en de positie die men erop inneemt, liggen er namelijk een aantal termen dicht bij elkaar die wel gescheiden moeten blijven. Als eerste is er de beroepsbevolking. Personen in deze groep participeren op de arbeidsmarkt. De beroepsbevolking bestaat uit alle personen tussen de 15 en de 65 jaar die een baan hebben of willen hebben. Er wordt onderscheid gemaakt tussen twee subgroepen. Aan de ene kant is er de werkzame beroepsbevolking die bestaat uit personen die een betaalde baan hebben voor ten minste twaalf uur per week. Aan de andere kant is er de werkloze beroepsbevolking, welke bestaat uit personen die op zoek zijn naar een baan (van twaalf uur of meer per week). Naast de beroepsbevolking, is er de niet-beroepsbevolking. Deze bestaat uit alle personen tussen de 15 en de 65 jaar die geen betaalde baan hebben (van ten minste twaalf uur per week) en die ook niet op zoek zijn naar een baan. Deze groep bestaat bijvoorbeeld uit arbeidsongeschikten en

personen die niet werken omdat zij voor een gezin zorgen. De nettoparticipatie is een term die aangeeft welk deel van de totale bevolking tussen de 15 en de 65 jaar werkt. Dit is dus het percentage van de hele bevolking (inclusief de niet-beroepsbevolking) dat een baan heeft van ten minste twaalf uur per week. Bij het bepalen van de werkeloosheid, blijft de niet-beroepsbevolking wel buiten beschouwing. Voor hen die wel een baan hebben wordt ook gesproken over beroepsniveau en de daarmee samenhangende statuspositie. Hoe hoger het beroepsniveau, hoe hoger de statuspositie (CBS, 2014).

De cijfers die bij deze termen horen zijn terug te vinden in het Jaarrapport integratie (CBS, 2014). Uit het rapport blijkt onder andere dat niet-westerse migrantengroepen stelselmatig een lagere arbeidsmarktparticipatie hebben. In 2001 was de nettoparticipatie voor niet-westerse allochtonen 52%, tegenover 66% voor autochtone Nederlanders. Tot 2008 werd er voor niet-westerse migranten een stijging in participatie waargenomen. In de jaren daarna is deze stijging omgezet in een daling, met als gevolg dat de nettoparticipatie voor niet-westerse allochtonen in de periode 2001-2012 maar is gestegen tot 53%. Voor autochtone Nederlanders is de nettoparticipatie in de periode 2001-2012 gestegen tot 70%. Daarnaast is, in overeenstemming met de cijfers voor nettoparticipatie, de werkeloosheid onder niet-westerse bevolkingsgroepen consistent hoger dan onder de autochtone bevolkingsgroep. In 2012 was de werkeloosheid onder niet-westerse allochtonen zelfs ruim drie keer zo hoog dan onder autochtone Nederlanders. Bovendien blijkt uit het rapport dat, hoewel het beroepsniveau van migrantengroepen stijgt, niet-westerse migranten vaker werken in elementaire en lagere beroepen en minder vaak in hogere en wetenschappelijke beroepen dan autochtonen. Kortom: in termen van het hebben van werk, maar ook als het gaat om de statuspositie die immigranten innemen op de arbeidsmarkt, is de arbeidsmarktpositie van niet-westerse migrantengroepen zwakker dan de arbeidsmarktpositie van autochtone Nederlanders (CBS, 2014).

Het is van maatschappelijk belang om in wetenschappelijk onderzoek aandacht te besteden aan de zichtbaar moeizame arbeidsmarktintegratie van niet-westerse minderheidsgroepen in Nederland. Zoals verwoord in het Jaarrapport integratie: “Arbeidsparticipatie speelt een essentiële rol in de integratie van migranten. Werk zorgt voor een inkomen en draagt bij aan de economische zelfstandigheid. Het stimuleert tevens de zelfontplooiing en verhoogt het welzijn” (CBS, 2014, p. 35). Dit geeft blijk van de waarde die arbeidsparticipatie heeft voor migranten zelf. Op macroniveau is aandacht voor het onderwerp ook te rechtvaardigen. Wanneer een groot deel van de beroepsbevolking thuiszit, komt het maatschappelijk systeem zoals we dat in Nederland kennen (de verzorgingsstaat) namelijk onder druk te staan.

In wetenschappelijk onderzoek is betreffende het integratieproces van etnische minderheidsgroepen onder andere onderzoek gedaan naar de invloed van sociaal kapitaal. Sociaal kapitaal is de kennis en middelen die een persoon ter beschikking heeft, via zijn of haar sociale netwerk (De Vroome & Van Tubergen, 2010). Door middel van contact met leden van de eigen etnische groep en leden van de etnische meerderheidsgroep wordt sociaal kapitaal opgebouwd. Het hebben van sociaal kapitaal blijkt voor etnische minderheidsgroepen een positief effect te hebben op de arbeidsmarktpositie (e.g. Aguilera, 2002).

Meedoen op de arbeidsmarkt is echter niet alleen afhankelijk van de kennis en middelen die een persoon via zijn of haar sociale netwerk ter beschikking heeft. Ook individuele kennis en vaardigheden die op de arbeidsmarkt aangewend kunnen worden, bijvoorbeeld bekwaamheid in het spreken van de taal van het gastland of kennis en vaardigheden opgedaan door middel van een opleiding of werkervaring, zijn in eerder onderzoek geanalyseerd (De Vroome & Van Tubergen, 2010; Kanas & Van Tubergen, 2009; Kanas, Van Tubergen & Van der Lippe, 2009; Kanas, Van Tubergen & Van der Lippe,

2011). Deze vaardigheden worden beschreven onder de noemer menselijk kapitaal (De Vroome & Van Tubergen, 2010).

Zowel sociaal kapitaal als menselijk kapitaal zijn belangrijk voor het vinden van een baan en voor het verkrijgen van een hogere statuspositie op de arbeidsmarkt. Dit onderzoek hoopt bij te dragen aan de bestaande literatuur door te kijken naar de vraag of het hebben van sociaal kapitaal een additionele waarde heeft, doordat het de waarde van menselijk kapitaal verhoogt. Met andere woorden: of het hebben van autochtone vrienden het positieve effect van het hebben van persoonlijke vaardigheden op de kans op het hebben van een baan voor niet-westerse migranten in Nederland vergroot. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de vraag of het hebben van vrienden helpt om persoonlijke vaardigheden in te zetten in het streven naar een hogere statuspositie op de arbeidsmarkt. Bij allebei de vragen wordt apart onderzocht of contact met autochtonen de waarde van educatie verhoogt, of het de waarde van werkervaring verhoogt en of het de waarde van taalvaardigheid verhoogt. Er wordt naar zowel de kans op het hebben van werk als naar de statuspositie op de arbeidsmarkt gekeken, omdat het voor de arbeidsmarktpositie van allochtone Nederlanders niet alleen van belang is dat zij een baan hebben, maar dat ze ook kunnen werken op een even hoog niveau als de autochtone bevolking.

Er wordt gebruik gemaakt van de data die in een periode van februari 2002 tot april 2003 werden verzameld door middel van een groot surveyonderzoek onder een representatieve steekproef ( $N = 8,321$ ) waarin de vier grootste niet-westerse migrantengroepen in Nederland (Turken, Marokkanen, Antillianen en Surinamers) werden opgenomen. Er werden vragen gesteld over onder andere onderwijs, arbeid, inkomen, taalvaardigheid, sociale contacten en familierelaties.

## Theorie en Hypothesen

### Sociaal Kapitaal

In het voorgaande werd gesproken over menselijk kapitaal en sociaal kapitaal. Het kenmerkende van kapitaal in het algemeen, is dat het omgezet kan worden en worden veranderd in iets van waarde, zoals een inkomen of het hebben van macht of prestige. Naast menselijk en sociaal kapitaal zijn er nog andere vormen van kapitaal, bijvoorbeeld financieel kapitaal (geld) of fysiek kapitaal (bezittingen). Sociaal kapitaal zijn de middelen die een persoon ter beschikking heeft, via zijn of haar sociale netwerk (De Vroome & Van Tubergen, 2010). Volgens de sociaal kapitaal theorie kunnen deze middelen helpen bij het verkrijgen van andere vormen van kapitaal (Portes, 2000). Eén van de belangrijkste middelen die via een sociaal netwerk beschikbaar wordt, is informatie over de arbeidsmarkt. Deze informatie kan bijvoorbeeld betrekking hebben op de beste manier waarop er naar werk gezocht kan worden, wat het salaris is dat bij het werk in een bepaalde arbeidssector past, hoe men zich het beste kan gedragen tegenover collega's en andere sociale normen die met werk te maken hebben (Aguilera & Massey, 2003). Individuen krijgen toegang tot dit sociaal kapitaal door deel te nemen aan netwerken en lid te zijn van instituties. Het verworven sociaal kapitaal kan dan worden geconverteerd naar andere vormen van kapitaal om een positie in de maatschappij te behouden of te verbeteren. Wanneer personen regelmatig toegang hebben tot een groot en diffuus sociaal netwerk (sociaal kapitaal), hebben ze ook een grotere kans op het horen over vacatures en werkgelegenheden (Aguilera & Massey, 2003). Op deze manier kan sociaal kapitaal worden omgezet in bijvoorbeeld financieel kapitaal, doordat de baan die een persoon vindt via zijn of haar sociale netwerk een salaris oplevert. Voor het belang van sociaal kapitaal voor het hebben van werk en de statuspositie van migranten op de arbeidsmarkt is in verschillende onderzoeken ondersteuning gevonden (e.g. Aguilera, 2002, 2003; Aguilera & Massey, 2003).

Er wordt door Putnam (2000) onderscheid gemaakt tussen twee vormen van sociaal kapitaal, namelijk bonding sociaal kapitaal en bridging sociaal kapitaal. Dit onderscheid is belangrijk, zeker in de discussie rond de arbeidsmarktpositie van minderheidsgroepen in Nederland. Bonding sociaal kapitaal wordt verworven door contact tussen personen van eenzelfde (bevolkings)groep, terwijl bridging sociaal kapitaal wordt verworven door contact tussen (etnische) groepen (Lancee, 2010).

Bonding sociaal kapitaal impliceert nauwe, sterke banden en een hoge mate van vertrouwen. Het principe dat hieraan ten grondslag ligt, is netwerksluiting: in een gesloten netwerk hebben alle deelnemers contacten met alle andere deelnemers. Het gaat hierbij niet alleen om banden tussen familieleden, ook relaties met andere personen van bijvoorbeeld dezelfde etnische groep kunnen behoren tot een nauwgesloten netwerk. Een voordeel van nauwgesloten netwerken met een hoge mate van vertrouwen tussen de deelnemers, is dat het vertrouwen dat bestaat meer kan worden benadrukt en sneller kan worden ingezet om via het sociale netwerk andere vormen van kapitaal te bemachtigen (Lancee, 2010).

Iemand kan ook banden met personen buiten het gesloten netwerk hebben. In dit ruimere sociale netwerk bestaan 'gaten'. Dit zijn bijvoorbeeld verschillen in socio-economische status of in etniciteit (Portes, 1998). Banden die deze gaten overbruggen zijn 'bridges' (Burt, 2001). Deze banden zijn meestal zwakker dan de sterke banden die binnen het gesloten netwerk van de persoon in kwestie bestaan (hoewel een 'gat' ook overbrugd kan worden met een sterke band), maar ze kunnen niettemin zeer waardevol zijn. Waar sterke banden in een gesloten netwerk namelijk op een gegeven moment geen of nauwelijks nieuwe informatie meer opleveren, kunnen zwakke banden met personen van andere groepen wel veel nieuwe en kostbare informatie beschikbaar maken (Lancee, 2010). Deze bridging banden zijn voor personen van een etnische minderheidsgroep vaak contacten die men heeft met leden van de etnische meerderheidsgroep.

Hoewel een bridging band tussen personen minder sterk is, kan de kennis die een persoon uit de etnische meerderheidsgroep heeft wel beschikbaar worden voor de persoon uit de etnische minderheidsgroep. Het kan dan gaan om informatie betreffende de arbeidsmarkt, zoals eerder genoemd bijvoorbeeld over de beste manier waarop naar werk kan worden gezocht en hoe men zich het beste kan gedragen tegenover collega's (Aguilera & Massey, 2003). Omdat autochtone Nederlanders (leden van de etnische meerderheidsgroep) vaak meer kennis hebben over dit soort zaken dan leden uit de eigen etnische kring, is de beschikbaarheid van deze informatie via een bridging sociaal netwerk belangrijk voor het vinden en behouden van werk.

Er is in wetenschappelijk onderzoek recentelijk meer aandacht gekomen voor deze meerwaarde van het hebben van bridging sociaal kapitaal in relatie tot de arbeidsmarktpositie van migranten (Kanas, Van Tubergen & Van der Lippe, 2011). Uit de bestaande literatuur blijkt dat de relatie bestaat en positief is. In zijn onderzoek naar migranten in Canada, concludeert Kazemipur (2006) dat immigranten op het gebied van sociale netwerken in het nadeel zijn vergeleken met autochtonen en dat beleid erop gericht moet zijn om de uitbreiding van het sociale netwerk van immigranten te vereenvoudigen. Iosfides, Lavrentiadou, Petracou en Kontis (2007) deden in Griekenland onderzoek naar de integratie van Albaniërs en stellen dat, hoewel bonding sociaal kapitaal een belangrijke rol speelt in de integratie van Albaniërs in Griekenland, bridging sociaal kapitaal erg zwak is en dat dit voor problemen zorgt rond de integratie van migranten. Kahanec en Mendola (2007) concluderen op basis van hun onderzoek naar etnische minderheden in Groot-Brittannië, dat het hebben van contacten buiten de etnische groep het voor jongeren van een minderheidsgroep gemakkelijker maakt een betaalde baan te vinden. Kalter (2006) stelt in zijn onderzoek naar de benadeelde positie van tweedegeneratie Turkse migranten in Duitsland op de arbeidsmarkt, dat deze positie voor een groot deel verklaard kan worden door de etnische



samenstelling van de vriendengroep. Kanas, Van Tubergen en Van der Lippe (2011) vinden in hun longitudinale studie onder immigranten in Duitsland, dat het hebben van contacten met etnische Duitsers de kans op het hebben van werk voor zowel mannelijke als vrouwelijke immigranten vergroot.

In Nederland vinden De Vroome en Van Tubergen (2010) in hun onderzoek naar vluchtelingen dat contact met etnische Nederlanders (bridging sociaal kapitaal) positief gerelateerd is aan de kans op het hebben van een baan en aan de statuspositie op de arbeidsmarkt. Kanas en Van Tubergen (2009) vinden in hun onderzoek onder Turkse, Marokkaanse, Antilliaanse en Surinaamse immigranten in Nederland een positieve associatie zowel tussen het hebben van contact met leden van de etnische meerderheidsgroep en het hebben van werk, als tussen het hebben van contact en statuspositie op de arbeidsmarkt. In samenwerking met Van der Lippe vinden Kanas en Van Tubergen (2009) ook dat, wanneer onderscheid gemaakt wordt tussen bonding en bridging sociaal kapitaal, immigranten in Nederland die als zelfstandige werken het meeste hebben aan de laatste vorm. Lancee (2010) concludeert op basis van zijn onderzoek onder Turkse, Marokkaanse, Antilliaanse en Surinaamse immigranten in Nederland zelfs dat “personen met een hoog niveau van bridging sociaal kapitaal meer dan twee keer zoveel kans hebben op het hebben van een baan dan personen die geen bridging sociaal kapitaal hebben” (p. 220). Ook vindt hij een positieve relatie tussen bridging sociaal kapitaal enerzijds en inkomen anderzijds. Ervan uitgaande dat een beroep met een hoger functieniveau gemiddeld een hoger salaris oplevert, wijst deze bevinding op een positief effect van bridging sociaal kapitaal op de statuspositie die migranten innemen op de arbeidsmarkt.

Uit de resultaten van deze verschillende onderzoeken blijkt dat bridging sociaal kapitaal dus belangrijk is voor zowel de kans op het hebben van werk, als de statuspositie op de arbeidsmarkt van etnische minderheden in een gastland.

### **Menselijk Kapitaal**

Zoals eerder is genoemd is de positie op de arbeidsmarkt echter niet alleen afhankelijk van het sociaal kapitaal dat een persoon via zijn of haar sociale netwerk ter beschikking heeft. Ook menselijk kapitaal speelt een belangrijke rol in de arbeidsmarktpositie van migranten (Chiswick & Miller, 2001). Menselijk kapitaal bestaat uit de kennis en vaardigheden die een individu heeft, zoals educatie, werkervaring en bekwaamheid in het spreken van de taal van het gastland. Het uitgangspunt van de menselijk kapitaal theorie is dat individuele vaardigheden de uitkomsten op de arbeidsmarkt bepalen (De Vroome & Van Tubergen, 2010). In een deel van het hiervoor reeds besproken onderzoek, wordt ook gekeken naar de vraag of het hebben van menselijk kapitaal de kans op het hebben van een baan en de statuspositie die iemand inneemt op de arbeidsmarkt verhoogt. Educatie, werkervaring en bekwaamheid in het spreken van de taal van het gastland blijken significant te kunnen voorspellen of iemand een baan heeft en welke statuspositie men dan inneemt op de arbeidsmarkt (Kanas & Van Tubergen, 2009; De Vroome & Van Tubergen, 2010; Lancee, 2010; Kanas, van Tubergen & Van der Lippe, 2011).

In de literatuur wordt wat betreft educatie en werkervaring soms onderscheid gemaakt tussen educatie en werkervaring opgedaan in het thuisland en educatie en werkervaring opgedaan in het gastland (Friedberg, 2000). Deze verschillen staan in dit onderzoek echter niet centraal en daarom wordt er gekeken naar hoogst behaalde opleiding (waarbij het niet uitmaakt waar deze is behaald) en werkervaring opgedaan in Nederland (omdat deze voor het bedrijfsleven en werkgevers in Nederland relevanter is dan werkervaring opgedaan in het thuisland).

### **Sociaal Kapitaal en Menselijk Kapitaal: Verklaring of Wisselwerking?**

De effecten van menselijk kapitaal en sociaal kapitaal op de arbeidsmarktpositie van migranten zijn in voorgaand onderzoek in samenhang bestudeerd. Er werd echter alleen

gekeken naar eventuele mediërende effecten, met andere woorden, of het effect van de ene soort kapitaal op de arbeidsmarktpositie van migranten kan worden verklaard door het effect van de andere soort kapitaal. Kanas en Van Tubergen (2009) keken bijvoorbeeld of sociaal kapitaal het positieve effect van menselijk kapitaal kan verklaren en vinden dat sociaal kapitaal maar een klein deel van het positieve effect van opleiding gevolgd in het gastland op de arbeidsmarktpositie voor migranten verklaart. Sociaal kapitaal zelf heeft ook een significant positief effect, maar deze significantie verdwijnt in het model waarin zowel sociaal als menselijk kapitaal werden opgenomen. Hier zou dus sprake kunnen zijn van mediatie, waarbij menselijk kapitaal het effect van sociaal kapitaal verklaart. In een ander onderzoek concluderen Kanas, Van Tubergen en Van der Lippe (2011) dat het positieve effect van het hebben van contact met leden van de etnische meerderheidsgroep op de kans op het hebben van werk voor migranten slechts voor een klein deel kan worden verklaard door menselijk kapitaal opgebouwd in het gastland en dat beide vormen van kapitaal een positief effect hebben. Lancee (2010) vond dat zowel sociaal als menselijk kapitaal een significant positief effect heeft op de kans op het hebben van een baan en op het inkomen van migranten.

Deze resultaten laten zien dat in ieder geval menselijk kapitaal een directe positieve invloed heeft op de arbeidsmarktpositie van etnische minderheidsgroepen en dat het effect van sociaal kapitaal het effect van menselijk kapitaal niet kan verklaren. Aan de andere kant lijkt het volgens het onderzoek van Kanas en Van Tubergen (2009) wel mogelijk dat het positieve effect van sociaal kapitaal verklaard zou kunnen worden door menselijk kapitaal. De resultaten zijn op het gebied van eventuele mediatie-effecten dus niet geheel eenduidig, maar als er sprake is van mediatie is het mogelijk dat allochtone Nederlanders met meer contact met autochtonen een betere arbeidsmarktpositie hebben, omdat dit contact hen in staat stelt hun persoonlijke vaardigheden te ontwikkelen.

Deze studie heeft als doel de menselijk kapitaal theorie en de sociaal kapitaal theorie uit te breiden door te onderzoeken of sociaal kapitaal (in het bijzonder: bridging sociaal kapitaal) een extra rol heeft omdat het de positieve invloed van menselijk kapitaal op de arbeidsmarktpositie van migranten vergroot. Er wordt verondersteld dat het hebben van bridging sociaal kapitaal een bevorderende voorwaarde is voor het positieve effect van menselijk kapitaal op de arbeidsmarktpositie van migranten. De inzetbaarheid van het menselijk kapitaal dat een lid van een etnische minderheidsgroep bezit, wordt verhoogd door het sociaal kapitaal dat hij of zij heeft opgebouwd door contact met leden van de etnische meerderheidsgroep. Deze autochtonen hebben meer kennis over hoe er bijvoorbeeld het beste naar werk gezocht kan worden, waardoor de waarde van de persoonlijke kennis en vaardigheden die een allochtoon bezit wordt verhoogd.

Om de hoofdvraag te beantwoorden wordt in navolging van de eerder genoemde studies eerst ook in dit onderzoek getest of educatie, werkervaring, bekwaamheid in het spreken van de taal van het gastland en sociaal kapitaal zorgen voor een betere arbeidsmarktpositie. Omdat bridging sociaal kapitaal, opgebouwd door contact met leden van de autochtone meerderheidsgroep, voor leden van een etnische minderheidsgroep volgens Lancee (2010) belangrijker blijkt te zijn dan bonding sociaal kapitaal, wordt alleen bridging sociaal kapitaal in dit onderzoek opgenomen. Deze effecten worden onderzocht aan de hand van de volgende vier hypothesen:

H1: Hoe hoger de opleiding, hoe groter de kans op het hebben van werk en hoe hoger de statuspositie.

H2: Hoe meer werkervaring, hoe groter de kans op het hebben van werk en hoe hoger de statuspositie.

H3: Hoe beter de Nederlandse taal gesproken wordt, hoe groter de kans op het hebben van werk en hoe hoger de statuspositie.

H4: Hoe meer bridging sociaal kapitaal, hoe groter de kans op het hebben van werk en hoe hoger de statuspositie.

Met deze eerste vier hypothesen wordt gekeken naar de rol van menselijk kapitaal en sociaal kapitaal apart. Erna worden drie vernieuwende hypothesen getoetst, waarbij wordt gekeken naar de combinaties van de drie vormen van menselijk kapitaal met sociaal kapitaal.

H5: Het positieve effect van educatie op de kans op het hebben van een baan en op de statuspositie is voor leden van een etnische minderheidsgroep sterker wanneer ze meer bridging sociaal kapitaal hebben.

H6: Het positieve effect van werkervaring op de kans op het hebben van een baan en op de statuspositie is voor leden van een etnische minderheidsgroep sterker wanneer ze meer bridging sociaal kapitaal hebben.

H7: Het positieve effect van bekwaamheid in het spreken van de Nederlandse taal op de kans op het hebben van een baan en op de statuspositie is voor leden van een etnische minderheidsgroep sterker wanneer ze meer bridging sociaal kapitaal hebben.

### **Data en Methodes**

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de dataset die hoort bij de landelijke studie 'Sociale positie en voorzieningengebruik allochtonen' (SPVA). Er wordt gebruik gemaakt van de data die met de laatste vragenronde van deze vragenlijst in 2002 werden verzameld. In de steekproef werden de vier grootste minderheidsgroepen in Nederland opgenomen (Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen). De steekproef werd gestratificeerd naar gemeente en etnische groepering getrokken. Dit betekent dat er eerst dertien gemeenten werden gekozen, waarna uit de vier grootste minderheidsgroepen aselect adressen werden geselecteerd in de Gemeentelijke Basisadministratie van hoofden van huishoudens die werden benaderd om aan het onderzoek mee te werken. Naast de hoofden

van huishoudens werden ook vragenlijsten afgenomen bij andere gezinsleden. De totale steekproefomvang was 8,321 personen. De hoofden van huishoudens gelden in dit onderzoek als de onderzoekseenheden, omdat van andere gezinsleden een kortere vragenlijst werd afgenomen waarin niet alle voor dit onderzoek benodigde vragen werden gesteld. Bovendien zijn in deze groep toch waarschijnlijk weinig personen te vinden die tot de beroepsbevolking behoren. Het zijn voornamelijk kinderen en de partners van broodwinners, die toch niet werken of op zoek zijn naar werk (SCP, 2005).

Er is voor het gebruik van deze dataset gekozen, omdat de variabelen die aan de hand van de onderzoeksvraag bestudeerd worden erin terug te vinden zijn. Er werden vragen gesteld over onder andere opleiding, arbeid, bekwaamheid in het Nederlands en sociale contacten. Daarnaast werd de hele potentiële beroepsbevolking (15-65 jaar) in de steekproef opgenomen (SCP, 2005). De dataset is al ruim tien jaar oud, maar omdat uit het Jaarrapport integratie blijkt dat de arbeidsmarktpositie van minderheidsgroepen al sinds ten minste het begin van de jaren 2000 consistent slechter is dan van autochtone Nederlanders (CBS, 2014), wordt aangenomen dat de situatie sinds 2002 niet zodanig is veranderd dat de toen verzamelde data niet langer geschikt zouden zijn om de hierboven beschreven hypothesen te toetsen.

Naast de leeftijd van de dataset is een andere beperking dat de beschikbare data cross-sectioneel is. Het is daarmee niet mogelijk oorzakelijke verbanden te leggen tussen de variabelen. Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat een persoon een baan heeft dankzij het feit dat hij of zij goed Nederlands spreekt. Het omgekeerde kan ook waar zijn, namelijk dat een persoon beter Nederlands heeft leren spreken door in het Nederlands te communiceren met collega's. Daarom zal in dit onderzoek alleen gesproken worden over verbanden en niet over *causale* verbanden.

In de analyse worden mannen en vrouwen tussen de 15 en de 65 jaar opgenomen die behoren tot de beroepsbevolking. Er is in de dataset informatie beschikbaar over 2,293 hoofden van huishoudens die voldoen aan deze criteria, van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse afkomst. Iemand wordt tot een bepaalde groepering gerekend, wanneer de persoon zelf of tenminste een van zijn of haar ouders in Turkije, Marokko, Suriname of op de Antillen is geboren.

### **Afhankelijke Variabelen**

**Het hebben van werk.** De eerste afhankelijke variabele is het wel of niet hebben van een baan voor leden van een etnische minderheidsgroep. Omdat er in dit onderzoek alleen wordt gekeken naar personen die werk hebben of werk willen hebben, worden in de dataset allereerst die personen geselecteerd die behoren tot de beroepsbevolking. Hiervoor wordt de variabele ‘beroepsbevolking’ gebruikt, met de waardes (0) *geen beroepsbevolking* en (1) *beroepsbevolking*. Personen die behoren tot de beroepsbevolking zijn tussen 15 en de 65 jaar oud en hebben een baan of willen een baan hebben van ten minste 12 uur per week. Personen die niet aan deze criteria voldoen, behoren tot de niet-beroepsbevolking. Dit zijn bijvoorbeeld arbeidsongeschikten of personen die voor een gezin zorgen: zij zijn werkloos, maar zijn ook niet op zoek naar werk. Omdat in dit onderzoek wordt gekeken naar de kans op het hebben van een baan voor allochtonen is het onnodig om respondenten in de analyses op te nemen die helemaal niet geïnteresseerd zijn in het hebben van werk. Omdat de beroepsbevolking wordt geselecteerd, kan daarna een vergelijking gemaakt worden tussen werkzame personen en niet-werkzame personen. Werkzame personen hebben een baan van ten minste 12 uur per week, niet-werkzame personen hebben geen baan of een baan van minder dan 12 uur per week. Voor deze vergelijking wordt de variabele ‘niet-werkzame personen’ gebruikt, met de opnieuw gecodeerde waardes (0) *niet-werkzaam* en (1) *werkzaam*.

**Statuspositie.** De tweede afhankelijke variabele is statuspositie op de arbeidsmarkt. Deze variabele wordt benaderd met de in de dataset opgenomen variabele ‘functieniveau’: hoe hoger het functieniveau, hoe hoger de statuspositie op de arbeidsmarkt. Aan de respondenten die werk hadden werd gevraagd welk beroep zij uitoefenden. Aan de hand hiervan werden zij ingedeeld als werkende op één van de volgende vijf niveaus: (1) *elementaire beroepen*, (2) *lagere beroepen*, (3) *middelbare beroepen*, (4) *hogere beroepen* en (5) *wetenschappelijke beroepen*. Deze niveaus zijn dezelfde als die in het Jaarrapport integratie gebruikt zijn (CBS, 2014). De variabele ‘functieniveau’ wordt als continu beschouwd.

### **Onafhankelijke Variabelen**

**Bridging sociaal kapitaal: contact met autochtonen.** Respondenten werd gevraagd of ze Nederlandse vrienden of kennissen hadden, waarbij de antwoordcategorieën de waardes (1) *ja, Nederlandse vrienden en kennissen* en (2) *nee* hadden. Deze vraag werd opnieuw gecodeerd, zodat de antwoorden de waardes (0) *nee* en (1) *ja* kregen. Aan hen die op deze vraag bevestigend antwoordden werd gevraagd of Nederlandse vrienden weleens op bezoek kwamen en of de respondenten in hun vrije tijd weleens met hen omgingen, met als antwoordmogelijkheden voor deze beide vragen (1) *ja, vaak*, (2) *ja, soms* en (3) *nee, nooit*. Deze vragen werden opnieuw gecodeerd, zodat de antwoorden de waardes (1) *nee, nooit*, (2) *ja, soms* en (3) *ja, vaak* kregen. Omdat aan respondenten die aangaven geen Nederlandse vrienden of kennissen te hebben ook niet werd gevraagd of Nederlandse vrienden wel eens op bezoek kwamen en of de respondenten in hun vrije tijd weleens met hen omgingen, is het noodzakelijk om deze personen op de laatste twee vragen ook de waarde (0) *nee, nooit* te geven. Er blijkt een hoge correlatie te bestaan tussen deze laatste twee vragen ( $r = .694$ ) en daarom is besloten met behulp van de drie genoemde vragen een continue schaal te maken met tussenstappen van 1 waarbij respondenten die aangaven geen Nederlandse vrienden of



kennissen te hebben het laagst scoorden (0) en respondenten die aangaven wel Nederlandse vrienden of kennissen te hebben, hen vaak op bezoek te krijgen en vaak met hen om te gaan het hoogst scoorden (5).<sup>1</sup>

**Menselijk kapitaal: hoogst behaalde opleiding.** Aan respondenten werd gevraagd wat de hoogst afgeronde opleiding was op het moment van interviewen (diploma behaald in het thuisland of in Nederland) met als antwoordcategorieën: (0) *geen onderwijs*, (1) *basisonderwijs*, (2) *lager/voorbereidend beroepsonderwijs*, (3) *middelbaar algemeen voortgezet onderwijs*, (4) *middelbaar beroepsonderwijs*, (5) *hoger algemeen voortgezet onderwijs/voorbereidend wetenschappelijk onderwijs*, (6) *hoger beroepsonderwijs* en (7) *wetenschappelijk onderwijs*. Deze variabele is in de dataset opgenomen als een achtpuntsschaal met tussenstappen van 1. Educatie wordt als continue variabele opgenomen in de analyses.

**Menselijk kapitaal: werkervaring.** Werkervaring in Nederland werd in de vragenlijst gemeten in jaren en maanden en wordt in de analyses als continue variabele opgenomen.

**Menselijk kapitaal: bekwaamheid in het Nederlands.** Respondenten werden twee vragen gesteld: “Heeft u, als u een gesprek in het Nederlands voert, wel eens moeite met de Nederlandse taal?” en: “Heeft u bij het lezen van kranten, brieven of folders wel eens moeite om de Nederlandse taal te begrijpen?” De antwoordcategorieën waren: (1) *ja, vaak moeite*, (2) *ja, soms* en (3) *nee, nooit*. Aan het eind van het interview noteerde de interviewer “hoe goed de hoofdrespondent Nederlands [sprak]” met als antwoordcategorieën (1) *goed*, (2) *matig* en (3) *slecht*. Deze variabelen werden opnieuw gecodeerd. Voor de eerste twee vragen kregen de antwoordcategorieën de waardes (0) *ja, vaak moeite*, (1) *ja, soms* en (2) *nee, nooit*. Voor de notitie van de interviewer kregen de antwoordcategorieën de waardes (0) *slecht*, (1) *matig* en (2) *goed*. Op die manier hebben de antwoordcategorieën van de drie variabelen

dezelfde waardes en zijn ze in dezelfde richting gecodeerd. Betrouwbaarheidsanalyse wijst uit dat deze drie vragen gecombineerd mogen worden om er een schaal van te maken (Cronbach's alfa = .889). Er wordt voor iedere respondent een somscore berekend die aangeeft in hoeverre een respondent bekwaam is in de Nederlandse taal, met waardes tussen 0 en 6 met tussenstappen van 1.

### **Achtergrondvariabelen**

In elke analyse worden ook achtergrondvariabelen opgenomen, namelijk geslacht (met de categorie *man* als referentiecategorie), leeftijd en etniciteit. Voor geslacht wordt een dummy aangemaakt, waarbij de referentiecategorie de waarde 0 krijgt. Ook voor etniciteit worden dummy's aangemaakt, waarbij de categorie *Turken* wordt gebruikt als referentiecategorie met de waarde 0. Zie Tabel 1 voor de beschrijvende statistieken van alle gebruikte variabelen.

### **Methoden**

De eerste afhankelijke variabele (het hebben van werk) wordt geanalyseerd met behulp van logistische regressie. Er wordt namelijk gekeken of met behulp van de hierboven beschreven onafhankelijke variabelen de kans op het hebben van een baan voor etnische minderheden die behoren tot de beroepsbevolking (een dichotome variabele) voorspeld kan worden. Voor de analyses met betrekking tot statuspositie op de arbeidsmarkt worden multipale lineaire regressies uitgevoerd. Om hoge collineariteit tussen de continue onafhankelijke variabelen en ook de daarmee geconstrueerde interactietermen te vermijden, worden de onafhankelijke variabelen gecentreerd. Voor een weergave van de te toetsen modellen, zie Figuur 1.

### **Resultaten**

Tabel 2 toont de resultaten van de logistische regressie en Tabel 3 van de lineaire regressie. Er werden voor beide afhankelijke variabelen vijf modellen getest. In het eerste

model werden alleen de controlevariabelen (geslacht, leeftijd, het wel of niet hebben van een partner en etniciteit) en de hoofdeffecten opgenomen (contact met autochtonen en alle vormen van menselijk kapitaal). In model 2 werd de interactie tussen contact met autochtonen en opleiding aan het eerste model toegevoegd; in model 3 de interactie tussen contact met autochtonen en werkervaring; in model 4 de interactie tussen contact met autochtonen en taalvaardigheid. In de laatste stap werden naast de hoofdeffecten en de controlevariabelen alle interactie-effecten tegelijkertijd in het model opgenomen.

### **Het Hebben van Werk**

**Hoofdeffecten.** De resultaten ondersteunen de eerste drie hypothesen die stellen dat personen met een hogere opleiding, meer werkervaring en een betere beheersing van de Nederlandse taal een grotere kans hebben op het hebben van werk. Zoals in Tabel 2 is te zien, zijn in alle vijf de modellen deze hoofdeffecten significant. Model 1 laat zien dat een punt hoger scoren op de achtpuntsschaal voor opleiding de odds dat iemand een baan heeft met een factor 1.238 vergroot ( $p < .001$ ).<sup>2</sup> Daarnaast blijkt elk jaar meer werkervaring de odds op het hebben van werk significant te vergroten: de odds dat iemand werk heeft vergroten elk jaar met een factor 1.093 ( $p < .001$ ). Bovendien toont model 1 dat een punt hoger scoren op de zevenpuntsschaal voor taalvaardigheid ervoor zorgt dat de odds dat iemand werk heeft 1.115 keer zo groot worden ( $p = .032$ ).

Hypothese vier stelt dat personen met meer contact met autochtone Nederlanders een grotere kans hebben op het hebben van werk. Deze hypothese wordt niet door de data ondersteund. Het hoofdeffect voor contact met autochtonen is in geen enkel model significant. Daarom werd nog een apart model getest waarin naast de controlevariabelen alleen contact met autochtonen werd opgenomen in de analyse en volgens dat model heeft een persoon met meer contact met autochtonen wel een significant hogere kans op het hebben van een baan ( $e^b = 1.138$ ,  $p = .005$ ). Omdat dit effect verdwijnt zodra de drie vormen van

menselijk kapitaal ook in het model opgenomen worden, lijkt er sprake te zijn van een mediatie-effect. Dat wil zeggen dat personen met veel contact met autochtonen een grotere kans hebben op het hebben van een baan, maar dat dit zo zou kunnen zijn door het feit dat contact met autochtonen ertoe leidt dat iemand een hogere opleiding heeft, meer werkervaring heeft of meer vaardig is in het Nederlands.

**Interactie-effecten.** Uit de resultaten blijkt dat niet één van de veronderstelde interactie-effecten tussen menselijk kapitaal en bridging sociaal kapitaal significant is. Dit betekent dat hypothesen 5, 6 en 7 die stelden dat het positieve effect van educatie, werkervaring en taalvaardigheid op de kans op het hebben van een baan voor leden van een etnische minderheidsgroep sterker is wanneer ze meer bridging sociaal kapitaal hebben, voor de eerste afhankelijke variabele (het hebben van een baan) niet ondersteund worden. Praktisch betekent dit dat contact met autochtonen het menselijk kapitaal dat een allochtoon bezit niet meer waard maakt wanneer hij of zij op zoek is naar werk. De inzetbaarheid van het menselijk kapitaal dat een lid van een etnische minderheidsgroep bezit, wordt niet verhoogd door het sociaal kapitaal dat hij of zij heeft opgebouwd door contact met leden van de etnische meerderheidsgroep.

Om meer zekerheid te krijgen over de robuustheid van de bevindingen, werden de vijf hierboven beschreven modellen ook voor alle etnische groepen apart geschat. Ook uit deze analyses bleek dat de interacties tussen persoonlijke vaardigheden en contact met leden van de autochtone bevolking geen significante veranderingen in de odds voor het hebben van werk opleveren (resultaten niet getoond). De conclusies gebaseerd op de gehele steekproef gelden ook voor Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen apart.

**Controlevariabelen.** Uit de logistische regressie blijkt dat de controlevariabele leeftijd een significante voorspeller is voor het hebben van een baan voor allochtone

Nederlanders. Per jaar nemen de odds op het hebben van een baan met een factor 0.972 af, dus hoe ouder mensen zijn, hoe kleiner de kans op het hebben van werk ( $p = .008$ ).

Naast leeftijd levert de controlevariabele etniciteit ook een significante bevinding op. Voor Antillianen zijn de odds voor het hebben van werk 1.680 keer groter dan de odds op het hebben van werk voor Turken ( $p = .048$ ). Er zijn aparte analyses uitgevoerd met de andere drie etnische groepen als referentiecategorie en de odds voor de kans op het hebben van werk zijn voor Antillianen ook significant groter dan de odds voor Marokkanen ( $e^b = 1.773, p = .022$ ). Deze aanvullende analyses wezen verder uit dat de odds voor het hebben van werk voor Surinamers, Marokkanen en Turken niet significant van elkaar verschillen.

### **Statuspositie**

**Hoofdeffecten.** In tegenstelling tot de analyses voor de kans op het hebben van een baan blijkt werkervaring geen significant effect te hebben op de statuspositie op de arbeidsmarkt, maar het hoofdeffect van contact met autochtonen blijkt statuspositie wel significant te kunnen voorspellen ( $b = .043, p = .001$ ). Dit betekent dat personen die contact hebben met leden van de autochtone bevolkingsgroep sowieso een hogere statuspositie innemen op de arbeidsmarkt. De hoofdeffecten voor educatie ( $b = .261, p < .001$ ) en taalvaardigheid ( $b = .077, p < .001$ ) zijn hier ook significant.

**Interactie-effecten.** In tegenstelling tot de analyses voor de kans op het hebben van werk is het interactie-effect tussen contact met de autochtone bevolking enerzijds en educatie anderzijds hier wel significant, zelfs in het model waarin alle hoofdeffecten, interactie-effecten en controlevariabelen opgenomen zijn ( $b = .028, p < .001$ ). Dit betekent dat het hebben van contact met de autochtone bevolking de opleiding die een persoon gevolgd heeft meer waard maakt als het gaat om het verwerven van een hogere statuspositie. De andere interactie-effecten tussen menselijk kapitaal en bridging sociaal kapitaal blijven wel insignificant.

Toen echter voor de vier etnische groepen apart getest werd, bleek het interactie-effect tussen contact met de autochtone bevolking en educatie alleen significant te zijn voor Turken ( $b = 0.036, p = .023$ ). De resultaten voor de gehele steekproef lijken dus niet voor alle etnische groepen apart te gelden.

**Controlevariabelen.** In tegenstelling tot de analyses met betrekking tot het hebben van werk is leeftijd geen significante voorspeller voor de statuspositie op de arbeidsmarkt. In overeenstemming met de voorgaande analyses zijn er wel significante effecten voor etniciteit. Voor Antillianen wordt volgens alle modellen een significant hogere positie op de arbeidsmarkt voorspeld dan voor Turken, zelfs volgens het model waarin alle effecten tegelijk getoetst worden ( $b = .210, p = .001$ ). Bovendien wordt voor Surinamers een significant hogere positie op de arbeidsmarkt voorspeld in de modellen waarin niet het interactie-effect tussen contact met autochtonen en educatie opgenomen wordt (model 1:  $b = .125, p = .040$ , model 3:  $b = .130, p = .034$  en model 4:  $b = .122, p = .046$ ).

Aparte analyses met de andere drie etnische groepen als referentiecategorie wezen uit dat voor Antillianen ook een significant hogere statuspositie wordt geschat dan voor Marokkanen ( $b = .145, p = .018$ ) en dat de verschillen tussen Surinamers, Marokkanen en Turken wat betreft statuspositie niet significant zijn.

### Discussie

In dit onderzoek werd gekeken naar de relatie tussen menselijk kapitaal en sociaal kapitaal en de invloed van deze vormen van kapitaal op de kans op het hebben van werk en op de statuspositie op de arbeidsmarkt voor allochtonen in Nederland die behoren tot de beroepsbevolking. Centraal stond de vraag of het hebben van vrienden het positieve effect van het hebben van persoonlijke vaardigheden op de kans op het hebben van een baan en op de statuspositie voor niet-westerse migranten in Nederland vergroot. Dit onderzoek probeert aan de bestaande literatuur bij te dragen, door de theorieën met betrekking tot menselijk en

sociaal kapitaal uit te breiden. Er was nog niet onderzocht of contact met autochtonen het menselijk kapitaal dat allochtonen bezitten meer waard maakt. Er werd alleen onderzocht of er sprake was van mediatie-effecten, met andere woorden of het positieve effect van de ene vorm van kapitaal op de kans op het hebben van een baan en op de statuspositie verklaard kan worden door de andere vorm van kapitaal. Daarom is in dit onderzoek aandacht besteed aan het zoeken naar interactie-effecten.

In overeenstemming met bestaande literatuur werd voor het al dan niet hebben van een baan gevonden dat personen met een hogere opleiding, meer werkervaring of een betere taalvaardigheid een grotere kans hebben op het hebben van werk (Kanas & Van Tubergen, 2009; De Vroome & Van Tubergen, 2010; Lancee, 2010; Kanas, van Tubergen & Van der Lippe, 2011). Waar in andere onderzoeken wel werd gevonden dat bridging sociaal kapitaal een direct positief effect heeft op de kans op het hebben van een baan (De Vroome & Van Tubergen, 2010; Lancee, 2010; Kanas, van Tubergen & Van der Lippe, 2011), kon daarvoor in dit onderzoek geen bevestiging worden gevonden. Contact met autochtone Nederlanders levert een grotere kans op het hebben van werk op, maar wanneer rekening gehouden wordt met de persoonlijke vaardigheden die men bezit, is deze relatie niet langer significant. Hier lijkt dus sprake te zijn van een mediatie-effect, wat betekent dat iemand met veel contact met autochtonen dus een grotere kans zou hebben op het hebben van een baan doordat dit contact ervoor zorgt dat iemand zijn of haar persoonlijke vaardigheden kan ontwikkelen. In bestaand onderzoek wordt inderdaad een positieve relatie gevonden tussen contact met autochtonen en bekwaamheid in het spreken van de taal van het gastland (e.g. Gijsberts & Dagevos, 2007; Vervoort, Dagevos & Flap, 2012). Er wordt ook een positieve relatie gevonden tussen contact met autochtonen en educatie, maar deze relatie kan waarschijnlijk worden verklaard door het positieve effect van taalvaardigheid op opleidingsniveau: contact met autochtonen geeft de mogelijkheid de taal van het gastland te leren, hetgeen leidt tot meer mogelijkheden op het

gebied van opleiding (e.g. Abada & Tenkorang, 2009). Er valt ook nog een kanttekening te maken bij de relatie tussen contact met autochtonen en werkervaring. Zoals vermeld bleek uit voorgaande studies dat contact met de autochtone bevolkingsgroep de kans op het hebben van een baan en daarmee dus werkervaring (een persoonlijke vaardigheid) verhoogt (De Vroome & Van Tubergen, 2010; Lancee, 2010; Kanas, van Tubergen & Van der Lippe, 2011). Het is mogelijk dat dit contact wel belangrijk is voor de kans op het hebben van een baan, maar dat dit vooral geldt wanneer een migrant al enige tijd in het gastland woont. Het contact met de autochtone bevolking zou voornamelijk een grotere kans op het hebben van een baan buiten de eigen etnische groep op kunnen leveren. Deze resultaten bieden genoeg aanleiding om in vervolgonderzoek meer aandacht te besteden aan de relaties die bestaan tussen de persoonlijke vaardigheden die men bezit onderling en de relaties tussen deze vaardigheden en sociale contacten en de kans op het hebben van een baan.

Verder werd gekeken of de kans op het hebben van een baan voor leden van een etnische minderheidsgroep die behoren tot de beroepsbevolking significant beter voorspeld kon worden, wanneer in het model naast de controlevariabelen en de hoofdeffecten voor de vormen van menselijk en sociaal kapitaal ook de interacties tussen deze vormen van kapitaal werden opgenomen. Deze interactietermen bleken niet significant te zijn, wat betekent dat de inzetbaarheid van de persoonlijke vaardigheden die een allochtoon bezit niet wordt verhoogd door het sociaal kapitaal dat een persoon heeft opgebouwd door contact met leden van de etnische meerderheidsgroep en dit geldt voor Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen apart evenveel als voor de totale steekproef.

Naast het al dan niet hebben van een baan, werd in dit onderzoek ook de statuspositie op de arbeidsmarkt tegen het licht gehouden. In overeenstemming met eerder onderzoek werd gevonden dat opleiding en taalvaardigheid een significant positief effect hebben op de statuspositie van migranten op de arbeidsmarkt (Kanas & Van Tubergen, 2009; De Vroome



& Van Tubergen, 2010; Lancee, 2010). Werkervaring blijkt geen significante voorspeller te zijn van de statuspositie. Vermoedelijk zijn werkgevers voor banen met een hogere statuspositie minder geïnteresseerd in de hoeveelheid werkervaring en meer in de taalvaardigheid en de opleiding die de sollicitant gevolgd heeft. Uit de resultaten komt verder naar voren dat het hebben van contact met de autochtone bevolking een significant positief effect heeft op de statuspositie. Dit betekent dat allochtonen met contacten met de autochtone bevolkingsgroep een hogere statuspositie op de arbeidsmarkt innemen dan allochtonen zonder contacten met de autochtone bevolkingsgroep.

Daarnaast blijkt dat allochtonen die een hogere opleiding hebben gevolgd én contact hebben met autochtonen een hogere statuspositie op de arbeidsmarkt innemen. Dit zou betekenen dat de waarde van de opleiding voor het verwerven van een hogere status op de arbeidsmarkt wordt verhoogd door invloed vanuit de autochtone vriendenkring. Uit aanvullende analyses bleek dat deze bevinding mogelijk alleen voor Turken geldt. Uit dit onderzoek wordt echter niet duidelijk op welke manier Turken van de andere groepen verschillen waardoor deze bevinding wel voor hen niet voor de andere etnische groepen zou gelden, dus aan het identificeren van de relevante verschillen tussen de groepen moet in vervolgonderzoek aandacht worden besteed.

Als het gaat om het hoofdeffect voor contact met autochtonen en het interactie-effect tussen educatie enerzijds en contact met autochtonen anderzijds, bestaat er dus wel een belangrijk verschil tussen de beide afhankelijke variabelen. Het is in dit onderzoek niet onderzocht, maar het is mogelijk dat contact met de eigen etnische groep belangrijker is om direct na immigratie een baan te vinden binnen het eigen etnische netwerk en dat contact met de autochtone bevolkingsgroep het vervolgens gemakkelijker maakt om ofwel een baan met een hogere statuspositie te vinden binnen de eigen kring, ofwel een mainstream job te vinden buiten het eigen netwerk om (welke waarschijnlijk ook een hogere statuspositie oplevert dan

het werk dat men deed binnen de eigen etnische groep). Dit zou kunnen verklaren waarom in dit onderzoek meer contact met autochtonen – in ieder geval voor Turken – samenhangt met een hogere statuspositie, maar niet met een grotere kans op het hebben van werk op zich. Wellicht vinden migranten een baan via het eigen etnische netwerk, bouwen ze vervolgens contacten op met autochtone Nederlanders en gebruiken ze deze sociale contacten om hogerop te komen op de arbeidsmarkt.

Onderzoek door Roth, Seidel, Ma en Lo (2012) biedt ondersteuning voor dit idee. Zij vinden namelijk dat migranten na immigratie vaak een baan vinden binnen hun eigen etnische groepering, maar dat personen die contacten onderhouden buiten hun eigen bevolkingsgroep om hiervan op de lange termijn vooroordelen ondervinden voor hun arbeidsmarktpositie. In vervolgonderzoek zou specifiekere gekeken kunnen worden naar het tijdsverloop van immigratie tot integratie om te zien op welk moment welke vorm van contact belangrijk is.

Naast hoofd- en interactie-effecten werd er in dit onderzoek gekeken naar controlevariabelen. Leeftijd is een significante voorspeller van de kans op het hebben van werk, maar niet van statuspositie. Oudere personen hebben een kleinere kans op het hebben van werk dan jongere personen. Omdat is te verwachten dat oudere personen gemiddeld meer werkervaring hebben dan jongere personen, lijkt deze bevinding tegenstrijdig met het hierboven beschreven resultaat dat meer werkervaring juist een grotere kans op het hebben van werk oplevert. Het lijkt erop dat werkgevers het meest geïnteresseerd zijn in het deel van de beroepsbevolking dat nog jong is, maar al wel werkervaring heeft opgedaan. Als het gaat om statuspositie lijken werkgevers minder geïnteresseerd te zijn in de leeftijd van een sollicitant en lijken zij meer waarde te hechten aan bijvoorbeeld taalvaardigheid en de opleiding die een sollicitant gevolgd heeft.

Verder bleek uit de data dat Antillianen in Nederland een grotere kans hebben op het hebben van werk dan Turken en Marokkanen. Deze bevinding is significant, zelfs wanneer er wordt gecontroleerd voor taal (Nederlands is een belangrijke taal op de Antillen). Een verklaring voor dit verschil zou kunnen zijn dat op de Antillen voor het afronden van de middelbare school hetzelfde Centraal Schriftelijk Examen wordt gebruikt als in Nederland. De opleiding die Antilliaanse allochtonen daardoor bezitten zouden hen een voorsprong kunnen geven in de zoektocht naar een baan in Nederland. Deze bevinding wijst op een beperkte overdraagbaarheid van ten minste educatie als vorm van menselijk kapitaal van het thuisland naar het gastland. Een opleiding gevolgd op de Antillen (waar het onderwijs het meest overeenkomt met het onderwijs in Nederland) is voor het vinden van een baan meer waard dan een opleiding gevolgd in een ander land (zie bijvoorbeeld ook Friedberg, 2000; Kanas & Van Tubergen, 2009).

Ook als het gaat om statuspositie is etnische afkomst een significante voorspeller. Voor Antillianen wordt een hogere statuspositie voorspeld dan voor Turken en ook voor Surinamers worden significante effecten gevonden. Voor Surinamers is het effect echter alleen significant wanneer het interactie-effect tussen educatie en contact met de autochtone bevolking buiten beschouwing wordt gelaten.

Er zijn een aantal beperkingen verbonden aan dit onderzoek. Ten eerste werd er voor het hebben van contact met autochtonen alleen gekeken naar de kwantitatieve relatie. Dat wil zeggen, er werd alleen gekeken naar de hoeveelheid contact die een allochtoon had met de autochtone bevolking, er werd geen aandacht besteed aan de inhoud van dat contact. Contact kan meer of minder positief of juist negatief zijn en het is mogelijk dat de kwaliteit van de relatie invloed heeft op de bruikbaarheid van het contact in de zoektocht naar werk. Bovendien kunnen verschillende respondenten iets anders verstaan onder een bepaalde

hoeveelheid contact. Sommigen nemen oppervlakkig contact op straat ook mee in de overweging, terwijl anderen bij contact alleen denken aan vrienden en kennissen.

Ten tweede werd voor de variabele ‘werkervaring’ alleen gekeken naar het aantal jaar dat men gewerkt had, niet naar de relevantie of toepasselijkheid van voorgaande beroepen. Het is te verwachten dat er sterkere hoofdeffecten worden gevonden wanneer hiermee rekening wordt gehouden, maar er zouden zelfs ook interactie-effecten kunnen ontstaan. Wellicht kunnen autochtone contacten niet helpen de arbeidsmarktpositie van migranten te verbeteren, op het moment dat er geen relevante werkervaring aanwezig is. Bovendien werd voor de variabelen ‘opleiding’ en ‘werkervaring’ geen onderscheid gemaakt tussen opleiding en werkervaring opgedaan in het thuisland en opleiding en werkervaring opgedaan in het gastland. Omdat opleiding en werkervaring opgedaan in Nederland voor werkgevers waarschijnlijk relevanter is dan opleiding en werkervaring die elders is opgedaan, geldt ook hier dat er waarschijnlijk sterkere hoofdeffecten gevonden worden wanneer hiermee rekening gehouden wordt. Daarnaast is het ook hier mogelijk dat er interactie-effecten ontstaan, omdat autochtone contacten waarschijnlijk beter in staat zijn de arbeidsmarktpositie van migranten te helpen verbeteren op het moment dat migranten relevant menselijk kapitaal hebben dat zij in kunnen zetten op de arbeidsmarkt (zie bijvoorbeeld ook Friedberg, 2000; Kanas, Van Tubergen & Van der Lippe, 2011).

Ten derde zijn de data cross-sectioneel. Elke relatie die in dit onderzoek is beschreven kan dus niet met zekerheid causaal genoemd worden. Een betere taalvaardigheid vergemakkelijkt bijvoorbeeld het maken van contact met de autochtone bevolking, maar dit contact zelf kan ook de taalvaardigheid van een immigrant verbeteren. Slechts door toepassing van de menselijk kapitaal theorie en sociaal kapitaal theorie konden de relaties worden geïnterpreteerd. Om deze beperking te omzeilen zou in vervolgonderzoek voor een longitudinale opzet gekozen moeten worden, waarin personen voor een langere tijd gevolgd

worden zodat er op die manier meer gezegd kan worden over de eventuele causale relaties die bestaan tussen de variabelen.

Ondanks deze beperkingen bieden al de bevindingen wel meer inzicht in de relaties tussen bridging sociaal kapitaal, menselijk kapitaal, de kans op het hebben van werk en de statuspositie op de arbeidsmarkt voor leden van etnische minderheidsgroepen. Omdat er nog meer onderzoek gedaan moet worden om de relaties volledig duidelijk te maken, is het lastig beleidsaanbevelingen te doen. Dit onderzoek laat in ieder geval wel zien dat persoonlijke vaardigheden van groot belang zijn voor de arbeidsmarktpositie van migranten en dat contact met de autochtone bevolking de waarde ervan zou kunnen versterken, in ieder geval voor het bemachtigen van een hogere statuspositie. Daarom kan het geen kwaad om mogelijkheden tot het maken van contact te vergroten, bijvoorbeeld door het organiseren van buurtprojecten waarbij zowel allochtonen als autochtonen betrokken zijn. De bevindingen in dit onderzoek zijn in ieder geval voor de eerste afhankelijke variabele robuust en er is gebruik gemaakt van een representatieve steekproef onder de vier grootste minderheidsgroepen in Nederland. Dit onderzoek biedt voldoende aanknopingspunten voor vervolgonderzoek waarbij weer preciezer kan worden gekeken naar de vragen die in deze studie zijn behandeld.

## Literatuur

- Abada, T., & Tenkorang, E. Y. (2009). Pursuit of university education among the children of immigrants in Canada: The roles of parental human capital and social capital. *Journal of Youth Studies, 12*(2), 185–207.
- Aguilera, M. B. (2002). The impact of social capital on labor force participation: Evidence from the 2000 social capital benchmark survey. *Social Science Quarterly, 83*(3), 853–874.
- Aguilera, M. B. (2003). The impact of the worker: How social capital and human capital influence the job tenure of formerly undocumented Mexican immigrants. *Sociological Inquiry, 73*(1), 52–83.
- Aguilera, M. B., & Massey, D. S. (2003). Social capital and the wages of Mexican migrants: New hypotheses and tests. *Social Forces, 82*(2), 671–701.
- Burt, R. S. (2001). Structural holes versus network closure as social capital. In N. Lin, K. Cook en R.S. Burt (Ed.), *Social Capital: Theory and Research* (pp. 31–56). Sociology and Economics: Controversy and Integration series. New York, NY: Aldine de Gruyter.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2014). *Jaarrapport integratie 2013*. Retrieved from [http://www.scp.nl/Publicaties/Alle\\_publicaties/Publicaties\\_2014/Jaarrapport\\_integratie\\_2013](http://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2014/Jaarrapport_integratie_2013)
- Chiswick, B. R., & Miller, P. W. (2001). A model of destination-language acquisition: Application to male immigrants in Canada. *Demography, 38*, 391–409.
- De Vroome, T., & Van Tubergen, F. (2010). The employment experience of refugees in the Netherlands. *International Migration Review, 44*(2), 376–403.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics*. Thousand Oaks, CA: SAGE.

- Friedberg, R. M. (2000). You can't take it with you? Immigrant assimilation and the portability of human capital. *Journal of Labor Economics*, 18(2), 221–251.
- Gijsberts, M., & Dagevos, J. (2007). The social-cultural integration of ethnic minorities in the Netherlands: Identifying neighbourhood effects on multiple integration outcomes. *Housing Studies*, 22(5), 805–831.
- Iosifides, T., Lavrentiadou, M., Petracou, E., & Kontis, A. (2007). Forms of social capital and the incorporation of Albanian immigrants in Greece. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33(8), 1343–1361.
- Kahanec, M., & Mendola, M. (2009). Social determinants of labor market status of ethnic minorities in Britain. *Research in Labor Economics*, 29, 167–195.
- Kalter, F. (2006). Auf Suche nach einer Erklärung für die spezifischen Arbeitsmarktnachteile von Jugendlichen türkischer Herkunft. *Zeitschrift für Soziologie*, 35, 144–160.
- Kanas, A., & Van Tubergen, F. (2009). The impact of origin and host country schooling on the economic performance of immigrants. *Social Forces*, 88(2), 893–916.
- Kanas, A., Van Tubergen, F., & Van der Lippe, T. (2009). Immigrant self-employment: Testing hypotheses about the role of origin- and host-country human capital and bonding and bridging social capital. *Work and Occupations*, 36, 181–208.
- Kanas, A., Van Tubergen, F., & Van der Lippe, T. (2011). The role of social contacts in the employment status of immigrants: A panel study of immigrants in Germany. *International Sociology*, 26(1), 95–122.
- Kazemipur, A. (2006). The market value of friendship: Social networks of immigrants. *Canadian Ethnic Studies Journal*, 38(2), 47–71.
- Lancee, B. (2010). The economic returns of immigrants' bonding and bridging social capital: The case of the Netherlands. *International Migration Review*, 44(1), 202–226.

Portes, A. (1998). Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *Annual Review of Sociology*, 24, 1–24.

Portes, A. (2000). The two meanings of social capital. *Sociological forum*, 15(1), 1–12.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York, NY: Simon and Schuster.

Roth, W. D., Seidel, M. D. L., Ma, D., & Lo, E. (2012). In and out of the ethnic economy: A longitudinal analysis of ethnic networks and pathways to economic success across immigrant categories. *International Migration Review*, 46(2), 310–361.

Vervoort, M., Dagevos, J., & Flap, H. (2012). Ethnic concentration in the neighbourhood and majority and minority language: A study of first and second-generation immigrants. *Social Science Research*, 21, 555–569.



## Voetnoten

<sup>1</sup> De drie variabelen zijn op deze manier gebruikt om een score voor bridging sociaal kapitaal te maken:  $a*(b+c-1)$  Hierbij zijn de variabelen: a = “Heeft u Nederlandse vrienden of kennissen?” b = “Komen Nederlandse vrienden of kennissen weleens bij u op bezoek?” c = “Gaaf u in uw vrije tijd weleens om met Nederlandse vrienden?” Op deze manier worden de variabelen b en c als gelijkwaardig beschouwt, maar wordt er wel een onderscheid gemaakt tussen personen die aangaven helemaal geen Nederlandse vrienden te hebben en personen die aangaven wel Nederlandse vrienden te hebben, maar hen nooit op bezoek te krijgen en in hun vrije tijd nooit met hen om te gaan. De mogelijke waardes voor bridging sociaal kapitaal en hun antwoordcategorieën worden dan:

0 = Men heeft helemaal geen Nederlandse vrienden.

1 = Men heeft Nederlandse vrienden, maar krijgt hen nooit op bezoek en gaat nooit met hen om.

2 = Men heeft Nederlandse vrienden, krijgt hen soms op bezoek maar gaat nooit met hen om, of: men heeft Nederlandse vrienden, krijgt hen nooit op bezoek maar gaat soms met hen om.

3 = Men heeft Nederlandse vrienden, krijgt hen soms op bezoek en gaat soms met hen om.

4 = Men heeft Nederlandse vrienden, krijgt hen soms op bezoek maar gaat vaak met hen om, of: men heeft Nederlandse vrienden, krijgt hen vaak op bezoek maar gaat soms met hen om.

5 = Men heeft Nederlandse vrienden, krijgt hen vaak op bezoek en gaat vaak met hen om.

<sup>2</sup> Deze gerapporteerde waardes zijn odds ratio's. Een ratio groter dan 1 geeft aan dat wanneer de predictor groter wordt, de odds (en daarmee de kans) dat de uitkomst van de afhankelijke variabele wel voorkomt ook groter worden. Bijvoorbeeld: bij een significante odds ratio voor de variabele ‘opleiding’ die groter is dan 1 wordt de kans dat iemand werk heeft significant groter wanneer iemand een hogere opleiding heeft gevolgd. Andersom geldt ook: is de odds ratio kleiner dan 1, dan wordt de kans dat de afhankelijke variabele voorkomt kleiner (Field, 2013).

Tabel 1  
*Beschrijvende statistieken*

	<b>Reikwijdte</b>	<b>Gemiddelde/ proportie</b>	<b>S.D.</b>
<b>Afhankelijke variabelen</b>			
Hebben van werk	0/1	.90	
Statuspositie op de arbeidsmarkt	1-5	2.57	1.041
<b>Onafhankelijke variabelen</b>			
Contact met autochtonen	0-5	3.11	1.62
Hoogst behaalde opleiding	0-7	3.26	1.98
Werkervaring	0.1-42	11.63	8.36
Bekwaamheid in het Nederlands	0-6	4.92	1.67
Vrouw	0/1	.31	
Leeftijd	17-64	36.60	9.23
Etniciteit			
Turks	0/1	.27	
Marokkaans	0/1	.23	
Surinaams	0/1	.29	
Antilliaans	0/1	.21	

Tabel 2  
*Logistische Regressie van de Werkzaamheid van Allochtone Nederlanders (N = 2,293)*

	Model 1			Model 2			Model 3			Model 4			Model 5		
	B	Exp(B)	S.E.	B	Exp(B)	S.E.	B	Exp(B)	S.E.	B	Exp(B)	S.E.	B	Exp(B)	S.E.
Educatie	.213	1.238***	.044	.212	1.237***	.044	.214	1.238***	.044	.212	1.237***	.044	.210	1.234***	.045
Werkervaring	.089	1.093***	.014	.089	1.093***	.014	.088	1.092***	.014	.089	1.093***	.014	.088	1.092***	.014
Taalvaardigheid	.108	1.115*	.050	.107	1.113*	.051	.108	1.114*	.051	.115	1.122*	.056	.118	1.125*	.056
Contact met autoctonen	-.027	.974	.052	-.035	.966	.056	-.037	.964	.057	-.023	.978	.054	-.044	.956	.062
Contact met autoctonen*Educatie				-.009	.991	.025							-.015	.985	.027
Contact met autoctonen*Werkervaring							-.003	.997	.007				-.004	.996	.007
Contact met autoctonen*Taalvaardigheid										.006	1.006	.024	.013	1.013	.026
Geslacht	-.190	.827	.176	-.190	.827	.176	-.190	.827	.176	-.190	.827	.176	-.190	.827	.176
Leeftijd	-.028	.972**	.011	-.028	.972**	.011	-.028	.972**	.011	-.028	.972**	.011	-.028	.972**	.011
Etniciteit															
Turks (referentie)	0			0			0			0			0		
Marokkaans	-.066	.936	.203	-.055	.946	.205	-.066	.936	.203	-.068	.934	.203	-.054	.948	.205
Surinaams	.350	1.419	.250	.357	1.428	.250	.359	1.432	.251	.345	1.412	.250	.362	1.437	.252
Antilliaans	.502	1.652	.260	.515	1.673*	.262	.506	1.659	.260	.498	1.645	.261	.519	1.680*	.263
-2 Log likelihood	1272.273			1272.131			1272.080			1272.204			1271.663		

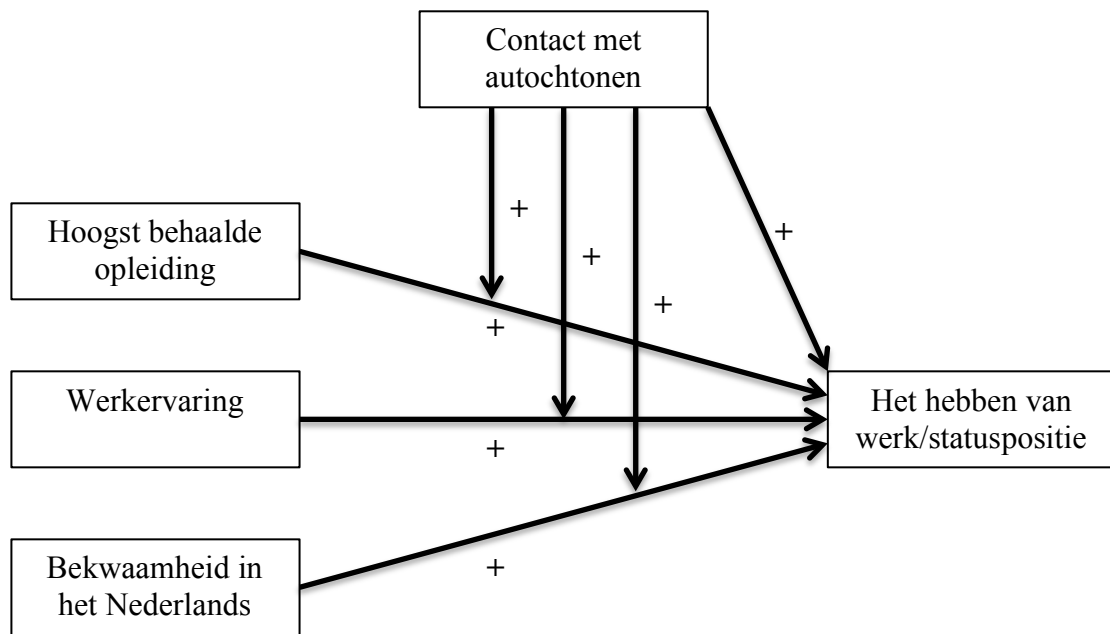
Note: \*p < .05, \*\*p < .01, \*\*\*p < .001

Tabel 3

Lineaire regressie van de Statuspositie op de Arbeidsmarkt van Allochtone Nederlanders ( $N = 2,020$ )

	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4		Model 5	
	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.
Educatie	.261***	.011	.257***	.011	.261**	.011	.260**	.011	.257***	.011
Werkervaring	.006	.003	.006	.003	.006	.003	.006	.003	.006	.003
Taalvaardigheid	.077***	.015	.085***	.015	.077**	.015	.085**	.017	.083***	.017
Contact met autochtonen	.043**	.014	.047**	.013	.043**	.014	.043**	.014	.047**	.013
Contact met autochtonen*Educatie			.028***	.006					.028***	.007
Contact met autochtonen*Werkervaring					-.002	.001			-.001	.001
Contact met autochtonen*Taalvaardigheid							.008	.008	-.002	.008
Geslacht	-.077	.044	-.072	.044	-.079	.044	-.077	.044	-.073	.044
Leeftijd	.004	.003	.004	.003	.004	.003	.004	.003	.004	.003
Etniciteit										
Turks (referentie)	0		0		0		0		0	
Marokkaans	.078	.058	.046	.058	.075	.058	.077	.058	.045	.058
Surinaams	.125*	.061	.110	.061	.131*	.061	.123*	.061	.114	.061
Antilliaans	.245***	.064	.207**	.065	.250**	.065	.244**	.066	.210**	.065
R <sup>2</sup>	.352		.358		.353		.352		.359	

Note. \* $p < .05$ , \*\* $p < .01$ , \*\*\* $p < .001$



*Figuur 1.* De verbanden die in dit onderzoek getest worden.